

**GUD, PEST OG PLAGE:
BIBELENS VANSKELIGE TEKSTER
MAGNAR KARTVEIT
VERBUM, 2024
186 SIDER**

Anmeldt av Knut Kåre Kirkholm

Magnar Kartveit er professor emeritus ved VID vitenskapelige høyskole og har gjennom et langt yrkesliv forsket og undervist i Det gamle testamentet (GT). Boken *Gud, pest og plage* er et resultat av hans livslange brytekamp med noen av GTs vanskeligste tekster, det vil si bibelske beretninger og saksforhold som på ulike måter kan være vanskelige å forstå og akseptere. Gjennom femten korte kapitler skriver Kartveit i tur og orden om vannflommen, ofringen av Isak, erobringen av Kanaan, Ussa som dør når han berører paktkisten, Davids folketelling, Satan, sykdom, helvete og mye mer.

Kartveit henvender seg til «vanlige» bibellesere og er oppmerksom på at noen knapt legger merke til de nevnte tekstene og beretningene, mens de for andre er ytterst problematiske. Han er opptatt av å ta tekstene mest mulig bokstavelig og forsøker å unngå åndeliggjøring og harmoniseringer som glatter over de skarpe kantene Bibelen møter oss med.

I kapittel 2, «La oss begynne med begynnelsen», presenterer han det vi kan anse som hans hermeneutiske tilgang og metode. Bibelen gir ikke én beretning om skapelsen, men flere (to i 1 Mosebok 1–2, samt Ord 8, Job 38–41, Sal 104 og Sal 148). Disse sier samme sak på ulike måter, og de ulike framstillingene av skapelsen har ulike formål, som for eksempel å begrunne menneskesynet og sabbaten, forklare lidelse og død, visdommens rolle og så videre. «Tekster kan motsi hverandre, men blir stående side ved side. Mange problemer løser Bibelen selv på denne måten: Abrahams nesten-ofring av Isak, synd og sykdom, antisemittismen» (s. 26). Kartveit viser også til den jødiske tolkningstradisjonen og ser på den som en videreføring av metoden han mener å finne i GT. Gud talte mange ganger og på mange måter, skriver Kartveit (jamfør Heb 1,1).

Når han så jobber seg gjennom de ulike temaene og tekstene han ønsker å ta

opp, baserer han seg på denne tilgangen. Kartveit er som mangeårig bibelforsker, bredt orientert i forskningens ulike posisjoner og tar for det meste sitt utgangspunkt i det som er rådende konsensus blant bibelforskere.

I kapittelet om Bibelens gudsbilde, skriver han derfor om en utvikling fra monolatri i de eldste tekstene til monoteisme på 500-tallet (Jes 45). Monoteismens problem, at Gud står bak alt, løses så ved innføringen av Satan, og Gud blir «avlastet for noe av det som skjer» (s. 31). Andre eksempler på en utvikling i gudsbildet er tekstene om Guds anger (1 Sam 15), spenningen i forholdet mellom straff og lønn slik det kommer fram i «Sinai-regelen» i 2 Mos 20,5–6 versus «Esekiel-prinsippet» i Esek 18,4 eller Jer 31,29–30. Ruts bok blir på tilsvarende vis forstått som et oppgjør med forbudet mot moabitter i Israels menighet (5 Mos 23,3) og måten det ble håndtert på av Esra og Nehemja (Neh 13,1–4, Esra 10).

På lignende vis løser Kartveit problemene man gjerne har med Josvabokens beretninger om Israels erobring av Kanaan, de såkalte helligkrigstekstene. Her påpeker Kartveit at Dommerboken fra starten av forholder seg annerledes til folkeslagene i Kanaan og forutsetter at de lever side ved side med Israel, og dermed ikke er utryddet slik man får inntrykk av i Josvaboken. Han peker også på at beskrivelsen av erobringen av Jeriko går fra helligkrig i Josva 6 til regulær krig i Josva 24,11. Når dessuten arkeologiske utgravninger i Jeriko taler imot krig og erobring på 1200-tallet før Kristus, og 1 Krøn 1–9 synes å antyde at Israel ikke erobret lan-

det, men alltid bodde der, konkluderer Kartveit med at «helligkrigen har forsvunnet helt, for Israel bodde i landet fra urtiden av».

Dette er noen smakebiter fra bokens argumentasjon og metode. Mitt inntrykk er at de fleste bøker om vanskelige bibeltekster er skrevet av evangelikale forskere med en atskillig mer harmoniserende tilgang. Det gjør at jeg opplever Kartveits bidrag som litt fremmed, og naturlig nok vekker det mer motstand i meg enn hva bidrag med en mer harmoniserende tilgang gjør. Jeg tror Kartveit i noen grad spiller på dette, og inntrykket mitt er også at han noen ganger gjør kontrastene større enn de trenger å være. Samtidig er dette et grep som tjener tilgangen hans og det får tydelig fram hvordan han tenker.

Når alt dette er sagt, får jeg ikke inntrykk av at Kartveit er drevet av noe ønske om å ta et oppgjør med bestemte tradisjoner – slik jeg av og til har kjent på i møte med forskere som gjerne har vært på en (konfliktfylt) reise i disse spørsmålene. Tvert imot så forsøker Kartveit i de fleste kapitlene å trekke framstillingen sin fram til en oppbyggelig konklusjon, som når han for eksempel bruker Jesu forkynnelse for åndene i varetekt (1 Pet 3,19) til trøst i møte med Noah-fortellingen og Guds voldsomme dom over menneskeheten.

På flere steder hvor det ikke finnes noe endelig svar og løsning, nøyer han seg med å nevne de mulige forklaringene og lar spørsmålet stå åpent. Det gjør at jeg sitter igjen med et inntrykk av Kartveit som en ærlig bibelleser, uten at det betyr at jeg er enig i alt.

Noen steder savner jeg også en bredere diskusjon av mulige posisjoner. For selv om det ikke finnes arkeologiske spor etter en erobring av Jeriko på 1200-tallet før Kristus, kunne han undersøkt om det er mer å si om saken dersom man aksepterer den tidlige dateringen av eksodus (1400-tallet før Kristus). Og tilsvarende tror jeg at langt fra alle bibellesere, meg selv inkludert, uten videre kjøper at Jes 40–55 at skrevet av en annen forfatter som levde 150 år etter Jesaja. Slik sett vil

delene av Kartveits forutsetninger for diskusjonen av tekstene være fremmede for mange lesere.

For meg var dette en interessant og lettlest bok, som på en vennligsinnende og nysgjerrig måte tok meg med inn i Bibels vanskelige tekster, samtidig som den ga meg motstand. Jeg verdsetter hvordan Kartveit på en faglig og redelig måte legger fram sine forutsetninger, argumenter og konklusjoner.